

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Західноукраїнський національний університет
Навчально-науковий інститут новітніх освітніх технологій
Кафедра фінансів ім. С.І. Юрія

ГОРБАЧОВ Євген Віталійович

Особливості застосування цифрових технологій як ресурсу соціальної та психологічної адаптації учнів з особливими потребами до умов навчання в технікумі / Features of the digital technologies use as a resource for social and psychological adaptation of students with special needs to the conditions of study at the technical school

спеціальність: 015 039 – Професійна освіта (015.39 Цифрові технології)
освітньо-професійна програма – Фінансова грамотність

Кваліфікаційна робота

Виконав студент групи
ПОСРзм-21
Є.В. Горбачов

Науковий керівник:
к.пед.н., доцент
З.І. Крупник

Кваліфікаційну роботу
допущено до захисту

«__» _____ 20__ р.
Завідувач кафедри
_____ **А.І. Крисоватий**

ТЕРНОПІЛЬ-2025

АНОТАЦІЯ

Горбачов Є.В. Особливості застосування цифрових технологій як ресурсу соціальної та психологічної адаптації учнів з особливими потребами до умов навчання в технікумі. Рукопис.

Дослідження на здобуття освітньо-кваліфікаційного рівня магістра за спеціальністю 015 Професійна освіта (цифрові технології), ОПП «Цифрові технології в соціальній роботі». Західноукраїнський національний університет. Тернопіль, 2025. 51 с.

У магістерській роботі досліджено проблематику застосування цифрових технологій як ресурсу соціальної та психологічної адаптації учнів з особливими потребами до умов навчання в технікумі. Зокрема, проведено аналіз сучасного стану використання цифрових технологій у сфері освіти та визначено роль цифрових технологій у соціальній та психологічній адаптації студентів технікумів з особливими потребами; досліджені психологічна готовність до навчання у цифровому освітньому довіллі технікуму та проблема побудови цифрового освітнього процесу. А також проведено практичне дослідження впливу цифрового середовища на соціально-психологічну адаптацію учнів з особливими потребами в технікумі і сформовані рекомендації.

ANNOTATION

Horbachov S.V. Features of the digital technologies use as a resource for social and psychological adaptation of students with special needs to the conditions of study at the technical school. Manuscript.

Research for obtaining the educational and qualification level of a master's degree in the specialty 015 Professional education (digital technologies), EPP «Digital technologies in social work». West Ukrainian National University. Ternopil, 2025. 51 p.

The master's thesis explores the issue of using digital technologies as a resource for social and psychological adaptation of students with special needs to the conditions of study in a technical school. In particular, an analysis of the current state of the use of digital technologies in education was conducted and the role of digital technologies in the social and psychological adaptation of students of technical schools with special needs was determined; psychological readiness for learning in the digital educational environment of a technical school and the problem of building a digital educational process were investigated. A practical study of the impact of the digital environment on the social and psychological adaptation of students with special needs in a technical school was also conducted and recommendations were formulated.

ЗМІСТ

ВСТУП	3
 РОЗДІЛ 1	
ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ЗАСТОСУВАННЯ	
ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ У НАВЧАННІ УЧНІВ	
З ОСОБЛИВИМИ ПОТРЕБАМИ	7
1.1. Аналіз сучасного стану використання цифрових технологій у сфері освіти	7
1.2. Визначення ролі цифрових технологій у соціальній та психологічній адаптації студентів технікумів з особливими потребами	12
Висновки до розділу 1	15
 РОЗДІЛ 2	
ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ	
ДЛЯ УЧНІВ ТЕХНІКУМІВ З ОСОБЛИВИМИ ПОТРЕБАМИ	17
2.1. Психологічна готовність до навчання у цифровому освітньому довкіллі технікуму	17
2.2. Проблема побудови цифрового освітнього процесу у технікумі	24
Висновки до розділу 2	30
 РОЗДІЛ 3	
ПРАКТИЧНИЙ АНАЛІЗ ВПЛИВУ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ	
НА АДАПТАЦІЮ УЧНІВ З ОСОБЛИВИМИ ПОТРЕБАМИ	32
3.1. Особливості цифрового середовища як ресурсу впливу на соціально-психологічну адаптацію	32
3.2. Практичне дослідження впливу цифрового середовища на соціально-психологічну адаптацію учнів з особливими потребами	35
Висновки до розділу 3	42
 ВИСНОВКИ	 44
 СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	 47

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Необхідність вивчення особливостей застосування цифрових технологій як ресурсу соціальної та психологічної адаптації учнів з особливими потребами до умов навчання в технікумі зумовлена сучасними тенденціями розвитку інклюзивної освіти, цифровізації навчального процесу та необхідністю забезпечення рівного доступу до якісної освіти для всіх категорій студентів. Зокрема, у сучасному суспільстві збільшується кількість учнів із різними формами особливих потреб, які зіштовхуються із труднощами у соціалізації, навчанні та професійній підготовці. Це вимагає розробки нових підходів до їх адаптації, які враховують індивідуальні особливості кожного учня. Цифрові технології відкривають широкі можливості для підтримки учнів із особливими потребами, зокрема в аспектах доступності навчальних матеріалів, індивідуалізації освітнього процесу, розвитку комунікативних навичок та подолання психологічних бар'єрів. Використання таких інструментів, як навчальні платформи, інтерактивні програми, мобільні додатки, а також засобів комунікації, може сприяти не лише засвоєнню навчального матеріалу, але й покращенню соціальних навичок, емоційного стану та самооцінки учнів.

Однак, незважаючи на широкий потенціал цифрових технологій, існує брак комплексних досліджень, що спрямовані на вивчення їхньої ефективності саме у процесі адаптації учнів із особливими потребами до умов навчання у технікумах. Також недостатньо розроблені практичні рекомендації для педагогів, які працюють з цією категорією учнів, а також методики використання цифрових інструментів у навчальному процесі. Дослідження даної теми є важливим для створення ефективного інклюзивного освітнього довкілля, яке забезпечить учням із особливими потребами можливість

повноцінного навчання, соціалізації та професійного розвитку. Це також сприятиме формуванню нових підходів до організації навчального процесу, що відповідають сучасним викликам цифрової трансформації освіти.

Стан дослідження проблематики. Проблема застосування цифрових технологій як ресурсу соціальної та психологічної адаптації учнів із особливими потребами до умов навчання активно досліджується у науковому просторі в контексті розвитку інклюзивної освіти та цифровізації. Вивчення цієї тематики охоплює кілька важливих напрямків, включаючи вплив цифрових технологій на освітній процес, психологічні аспекти адаптації учнів з особливими освітніми потребами, а також соціалізацію в умовах сучасного навчального середовища. Серед науковців, які досліджують вплив цифрових технологій на інклюзивну освіту, можна виокремити таких, як Ю. Асєєва [4], Л. Боярин [9], Т. Коломоєць [22], Т. Плахіна [31], які аналізують переваги використання інтерактивних навчальних платформ, мобільних додатків та інших засобів цифрового навчання для розвитку пізнавальних і соціальних навичок учнів із особливими потребами. Такі дослідження підкреслюють важливість індивідуалізації навчального процесу за допомогою цифрових технологій, що дозволяє враховувати специфічні потреби кожного учня. Психологічні аспекти адаптації учнів, акцентують увагу на ролі цифрових інструментів у зниженні емоційної напруги, подоланні страху перед комунікацією та формуванні позитивної самооцінки. Опрацьовані нами дослідження свідчать, що технології сприяють підвищенню рівня залучення учнів до навчального процесу, покращують їхню соціальну інтеграцію та створюють сприятливі умови для емоційного благополуччя [1-45].

У той же час залишається недостатньо вивченим питання системної інтеграції цифрових технологій у навчальний процес саме в технікумах, що мають свою специфіку організації освітнього середовища та соціально-психологічної адаптації учнів. Недостатньо розробленими є й практичні

рекомендації для викладачів технікумів щодо використання цифрових технологій у роботі з учнями з особливими потребами, що утруднює їхню ефективну реалізацію. Загалом, стан дослідження теми свідчить про значний потенціал цифрових технологій у забезпеченні адаптації учнів із особливими потребами, однак потребує подальшого поглиблення. Це стосується як розробки теоретичних моделей, так і впровадження практичних підходів, які враховуватимуть специфіку технікумів, особливості соціального та психологічного розвитку таких учнів, а також їхню професійну підготовку.

Мета дослідження: вивчити вплив цифрових технологій на адаптацію учнів з особливими потребами до умов навчання в технікумі.

Об'єкт дослідження: процес адаптації учнів з особливими потребами до навчання в технікумі.

Предмет дослідження: цифрові технології як ресурс соціальної та психологічної адаптації.

Завдання дослідження:

- 1) проаналізувати сучасний стану використання цифрових технологій у сфері освіти;
- 2) визначити роль цифрових технологій у соціальній та психологічній адаптації студентів технікумів з особливими потребами;
- 3) дослідити проблему побудови цифрового освітнього процесу;
- 4) провести практичне дослідження і сформулювати рекомендації.

Методи дослідження. Теоретичні методи, такі як аналіз, синтез, узагальнення й систематизація наукової літератури, дозволили визначити сутність цифрових технологій та їх вплив на адаптацію учнів з особливими потребами. Емпіричні методи, зокрема анкетування, спостереження та інтерв'ю, допомогли дослідити практичний досвід застосування цифрових технологій у навчальному процесі технікуму. Методи статистичної обробки даних забезпечили обґрунтування результатів дослідження.

Наукова новизна дослідження полягає в обґрунтуванні специфіки застосування цифрових технологій як ресурсу соціальної та психологічної адаптації учнів з особливими потребами до умов навчання в технікумі. Зокрема, уточнено понятійно-категоріальний апарат, зокрема визначення цифрових технологій у контексті інклюзивної освіти. Розкрито механізми впливу цифрових інструментів на адаптацію учнів з особливими потребами, а також ідентифіковано соціально-психологічні чинники, які сприяють ефективності цього процесу.

Теоретичне значення дослідження полягає у доповненні сучасних уявлень про роль цифрових технологій у забезпеченні інклюзивного навчання та соціально-психологічної підтримки учнів з особливими потребами. Отримані результати сприяють розвитку теоретичної бази інклюзивної освіти та розширюють розуміння процесу адаптації учнів у навчальних закладах середньої спеціальної освіти.

Практичне значення дослідження полягає у розробці рекомендацій для педагогів, кураторів груп і психологів щодо інтеграції цифрових технологій у процес навчання та адаптації учнів з особливими потребами. Запропоновані методичні підходи можуть бути використані для створення індивідуалізованих освітніх програм, розвитку інклюзивного середовища технікуму та покращення соціальної й психологічної підтримки його учнів. Результати дослідження можуть стати основою для впровадження сучасних цифрових технологій у освітянську практику.

Структура магістерського дослідження. Кваліфікаційна робота складається із вступу, трьох розділів, висновків до кожного розділу, загальних висновків, списку 45 використаних джерел. Загальний обсяг становить 51сторінку, із них 44сторінки склав основний текст. Результати дослідження відображені в двох авторських публікаціях у 2024 році.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ

ЗАСТОСУВАННЯ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ

У НАВЧАННІ УЧНІВ З ОСОБЛИВИМИ ПОТРЕБАМИ

1.1. Аналіз сучасного стану використання цифрових технологій у сфері освіти

У сучасному світі цифрові технології набули безпрецедентного значення в усіх сферах життя, і освіта не стала винятком. Глобалізація, цифровізація та технологічний прогрес стали потужними драйверами змін у галузі освіти, сприяючи її трансформації та адаптації до нових викликів XXI століття. Використання цифрових технологій в освітньому процесі відкриває широкі можливості для покращення якості навчання, доступу до знань, розвитку інклюзивного середовища та вдосконалення професійної підготовки учнів. У цьому есе розглянемо сучасний стан застосування цифрових технологій у сфері освіти, ключові виклики, які постають перед освітніми установами, а також перспективи подальшого розвитку цієї галузі. Останні десятиліття характеризуються стрімким впровадженням цифрових інструментів у навчальні процеси. Серед найпоширеніших форм використання цифрових технологій в освіті можна виділити інтерактивні платформи для дистанційного навчання, віртуальні навчальні довкілля (LMS), цифрові підручники та мультимедійні ресурси, а також програмне забезпечення для оцінювання знань і моніторингу академічного прогресу.

Використання платформ для онлайн-навчання, таких як Google Classroom, Moodle, Canvas, Zoom та Microsoft Teams, стало стандартом для освітніх закладів, особливо після пандемії COVID-19, яка змусила мільйони учнів і

викладачів по всьому світу перейти на дистанційний формат навчання. Ці платформи забезпечують доступ до лекцій, завдань, навчальних матеріалів та інтерактивних вправ, дозволяючи студентам навчатися у зручному для них темпі. Також розвиток хмарних технологій сприяє організації спільної роботи учнів над проєктами, полегшуючи взаємодію між студентами та викладачами. Віртуальна та доповнена реальність (VR та AR) стали революційними інструментами, що дозволяють створювати імітаційні моделі, які сприяють більш глибокому засвоєнню знань. Наприклад, у медичній освіті VR використовується для тренування хірургічних навичок, у природничих науках – для вивчення молекулярних структур чи природних процесів, а в гуманітарних дисциплінах – для віртуальних подорожей до музеїв або історичних місць[2; 12].

Цифрові технології відкривають широкі можливості для персоналізації навчання. Сучасне програмне забезпечення здатне адаптувати навчальні завдання до індивідуальних потреб учнів, враховуючи їхній рівень підготовки, темп засвоєння матеріалу та інтереси. Це сприяє більш ефективному навчальному процесу, а також підвищує мотивацію учнів до навчання. Важливою перевагою є доступність освіти для всіх категорій населення, зокрема для осіб з особливими освітніми потребами. Наприклад, використання програмного забезпечення зі спеціальними функціями (текст-до-мови, екранні збільшувачі, перекладачі жестової мови) робить освіту доступною для учнів із вадами зору, слуху чи фізичними обмеженнями. Крім того, цифрові технології сприяють розвитку навичок XXI століття, таких як критичне мислення, комунікація, співпраця та вміння працювати з інформацією. Учні набувають компетенцій, які є затребуваними на ринку праці, зокрема вміння користуватися цифровими інструментами, аналізувати дані та працювати у міждисциплінарних командах.

Попри численні переваги, існує низка викликів, котрі пов'язані із використанням цифрових технологій в освітньому процесі. Однією з основних проблем є цифрова нерівність, яка проявляється у відсутності доступу до технологій у малозабезпечених регіонах або серед уразливих категорій населення. Це стосується як технічного забезпечення (комп'ютерів, планшетів, доступу до Інтернету), так і цифрової грамотності учнів та педагогів. Ще одним викликом є інформаційна перевантаженість та ризики, пов'язані з використанням Інтернету. Учні зіштовхуються із труднощами в оцінюванні достовірності інформації, що може призводити до поширення дезінформації. Також існує ризик зниження уваги та концентрації через надмірне використання електронних пристроїв. Крім того, цифрові технології вимагають суттєвих змін у підходах до навчання та викладання. Викладачі повинні бути підготовлені до використання нових інструментів, що потребує додаткових ресурсів для навчання та підвищення кваліфікації. У багатьох закладах освіти ці процеси ще перебувають на етапі становлення.

Майбутнє використання цифрових технологій в освіті пов'язане із подальшою інтеграцією штучного інтелекту (ШІ), машинного навчання та великих даних. ШІ може використовуватися для створення адаптивних освітніх програм, аналізу навчальних досягнень учнів та прогнозування їхніх потреб. Наприклад, автоматизовані системи оцінювання можуть значно полегшити роботу викладачів і підвищити об'єктивність оцінювання. Розвиток блокчейн-технологій у сфері освіти може забезпечити прозорість та надійність системи сертифікації навчальних досягнень. Це сприятиме спрощенню процедури визнання кваліфікацій, отриманих у різних країнах, що є важливим аспектом у контексті глобалізації освіти. У перспективі також очікується зростання популярності змішаного навчання, яке поєднує традиційні форми освіти з цифровими технологіями. Такий підхід дозволяє використовувати переваги обох форматів, забезпечуючи гнучкість та індивідуальний підхід до навчання.

Адаптація учнів із особливими освітніми потребами до умов навчання є одним із ключових викликів сучасного суспільства, що спрямоване на створення інклюзивного освітнього середовища. Цей процес має велике соціальне значення, адже забезпечення рівного доступу до якісної освіти для всіх громадян є не лише питанням соціальної справедливості, а й важливим аспектом розвитку людського капіталу. Особливої актуальності проблема набуває в контексті технікумів, які поєднують загальноосвітню підготовку з професійним навчанням, створюючи передумови для подальшої інтеграції молоді у трудове середовищне довкілля. Така адаптація є складним і багатокомпонентним процесом, що охоплює фізичну, соціальну, психологічну та педагогічну складові. У технікумах цей процес є ще більш багатовимірним, оскільки навчальні заклади такого типу готують молодь не лише до самостійного життя, а й до професійної діяльності, яка вимагає спеціальних навичок і компетенцій. В умовах технікуму адаптація включає не лише засвоєння навчальних програм, але й розвиток соціальних зв'язків, формування стійкої мотивації до навчання та праці, а також самореалізацію в колективі. Одним із головних завдань адаптації є забезпечення комфортного навчального середовищного довкілля, яке сприятиме зниженню стресу та тривожності в учнів з особливими потребами. Це середовище має бути не лише фізично доступним (наявність пандусів, ліфтів, спеціального обладнання), але й емоційно підтримуючим, що передбачає доброзичливе ставлення з боку однолітків, викладачів і адміністрації. Згідно з дослідженнями, позитивна атмосфера в навчальному закладі суттєво підвищує рівень академічної успішності та знижує ризики соціальної ізоляції учнів із особливими потребами.

Соціальна значущість адаптації учнів з особливими потребами до освітнього середовища технікумів полягає у створенні умов для їхньої інтеграції у суспільство та професійну діяльність. По-перше, успішна адаптація

сприяє реалізації права кожної особи на освіту, гарантованого міжнародними конвенціями та законодавством багатьох країн. Забезпечення рівного доступу до навчання допомагає знизити рівень дискримінації та соціальної нерівності, формуючи толерантність і взаємоповагу в суспільстві. По-друге, така адаптація є передумовою для їхньої економічної незалежності в майбутньому. Освіта у технікумах дозволяє здобути професійні навички, які відкривають шлях до працевлаштування та кар'єрного зростання. Це, у свою чергу, сприяє підвищенню економічного добробуту осіб із інвалідністю, зменшенню їхньої залежності від соціальної допомоги та підвищенню якості їхнього життя. По-третє, адаптація учнів із особливими потребами має позитивний вплив на суспільство в цілому. Інклюзивна освіта сприяє формуванню серед громадян толерантного ставлення до осіб із інвалідністю, руйнує стереотипи та упередження, а також підвищує рівень соціальної згуртованості. Крім того, суспільство отримує кваліфікованих фахівців, які роблять свій внесок у розвиток економіки та соціальної сфери.

Попри значну соціальну значущість адаптації учнів із особливими потребами до освітнього середовища, існує низка викликів, які ускладнюють цей процес. Серед них – недостатній рівень матеріально-технічного забезпечення навчальних закладів, недостатня кількість спеціально підготовлених викладачів, а також брак методик і програм, які враховують специфічні потреби учнів. Іншим важливим викликом є психологічні бар'єри, які можуть виникати як у самих учнів, так і в їхньому оточенні. Наприклад, учні з особливими потребами можуть відчувати тривожність, страх бути неприйнятими або невдачу у навчанні, тоді як їхні однолітки можуть проявляти нерозуміння або упереджене ставлення. Подолання цих бар'єрів вимагає комплексного підходу, який включає психологічну підтримку, виховну роботу з усім колективом і підвищення обізнаності про інклюзивну освіту [23; 28; 35].

Подолання викликів і забезпечення успішної адаптації учнів із особливими потребами до освітнього середовища можливе за умови впровадження сучасних підходів і технологій. Зокрема, цифрові технології мають значний потенціал у створенні доступного та індивідуалізованого навчального середовища. Використання програмного забезпечення, що адаптується до потреб кожного учня, віртуальних середовищ для навчання, а також технологій доповненої реальності сприяє підвищенню ефективності навчання. Також важливим аспектом є підготовка викладачів до роботи з учнями з особливими потребами. Це включає не лише підвищення кваліфікації педагогів, але й розвиток у них емпатії, комунікативних навичок і вміння працювати в інклюзивному середовищі. Необхідно також активізувати роботу з родинами учнів із особливими потребами. Співпраця між навчальним закладом і батьками може сприяти більш ефективній адаптації, оскільки батьки є важливими учасниками цього процесу.

1.2. Визначення ролі цифрових технологій у соціальній та психологічній адаптації студентів технікумів з особливими потребами

У сучасному світі цифрові технології стали невід'ємною частиною життя кожної людини, а їхній вплив на освітній процес та соціальну адаптацію студентів з особливими потребами важко переоцінити. У технікумах, де освіта поєднує академічні знання із професійними навичками, використання цифрових ресурсів відкриває нові можливості для створення доступного та інклюзивного середовища. Особливо це стосується студентів із особливими освітніми потребами, які стикаються з додатковими викликами під час навчання та адаптації до соціального середовища. Однією з ключових ролей цифрових технологій є забезпечення доступності навчального процесу для студентів із

фізичними, сенсорними або когнітивними обмеженнями. Завдяки використанню спеціалізованого програмного забезпечення, таких як текстові редактори з функцією озвучування тексту, мобільні додатки для полегшення комунікації або інтерактивні навчальні платформи, студенти з особливими потребами отримують можливість повноцінно брати участь у навчанні. Наприклад, програми на базі штучного інтелекту можуть адаптувати навчальні завдання до індивідуальних потреб студента, враховуючи його темп засвоєння інформації та рівень знань. Цифрові технології також сприяють подоланню фізичних бар'єрів у навчальних закладах. Наприклад, дистанційне навчання або гібридні форми освіти дозволяють студентам із обмеженою мобільністю здобувати знання без необхідності фізично бути присутніми у класі. Такі рішення не лише сприяють академічній успішності, але й забезпечують студентам можливість відчувати себе частиною навчального колективу [2; 41].

Соціальна адаптація студентів із особливими потребами часто ускладнюється через упередження, ізоляцію або труднощі у встановленні міжособистісних зв'язків. У цьому контексті цифрові технології відіграють важливу роль у розвитку комунікативних навичок і створенні соціальних зв'язків. Соціальні мережі, онлайн-групи для навчання та платформи для спільної роботи сприяють інтеграції студентів у колектив, надаючи їм можливість спілкуватися з однолітками та викладачами в комфортному для них форматі. Також цифрові ресурси допомагають знижувати рівень соціальної тривожності у студентів. Наприклад, інтерактивні симуляції та тренажери дозволяють студентам практикувати певні соціальні чи професійні навички в безпечному цифровому середовищі перед тим, як застосовувати їх у реальному житті. Це сприяє підвищенню їхньої впевненості у власних силах та покращенню якості взаємодії з іншими людьми.

Психологічна адаптація є ще однією важливою сферою, у якій цифрові технології демонструють свою ефективність. Студенти з особливими

потребами часто стикаються зі стресом, пов'язаним із навчанням, соціальними очікуваннями та особистими викликами. У таких випадках цифрові технології можуть стати потужним інструментом для надання психологічної підтримки. Онлайн-платформи для консультування, мобільні додатки для моніторингу психоемоційного стану або медитаційні програми допомагають студентам краще контролювати свої емоції та розвивати стресостійкість. Наприклад, платформи, які надають доступ до психологів у форматі відеоконсультацій, дозволяють студентам отримувати необхідну допомогу, не залишаючи своїх домівок. Крім того, автоматизовані чат-боти на основі штучного інтелекту можуть стати першою лінією підтримки для студентів у кризових ситуаціях.

Попри значні переваги, використання цифрових технологій у соціальній та психологічній адаптації студентів із особливими потребами має і свої виклики. Наприклад, недостатнє фінансування технікумів може обмежувати доступ до сучасного обладнання та програмного забезпечення. Крім того, викладачі не завжди мають достатню підготовку для роботи з цифровими інструментами, особливо в контексті їх використання для потреб інклюзивної освіти. Ще одним викликом є цифрова нерівність, яка може виникати через обмежений доступ студентів до інтернету чи відповідних пристроїв у домашніх умовах. Це може стати бар'єром для тих, хто потребує регулярного використання технологій для навчання чи соціальної взаємодії. Тому важливо розробляти програми, які враховують ці фактори, та забезпечувати доступність цифрових ресурсів для всіх студентів.

Для подальшого підвищення ефективності використання цифрових технологій у соціальній та психологічній адаптації студентів із особливими потребами необхідно зосередитися на кількох ключових аспектах. По-перше, це розвиток навчальних програм, які інтегрують цифрові інструменти у викладання та адаптацію. По-друге, важливим є підвищення кваліфікації

викладачів, щоб вони могли ефективно використовувати сучасні технології в освітньому процесі. По-третє, необхідно створювати спеціалізовані цифрові продукти, розроблені з урахуванням потреб студентів із різними видами обмежень. Іншою перспективою є впровадження інтерактивних навчальних платформ, які об'єднують освітні та соціально-психологічні аспекти. Наприклад, платформи, які дозволяють одночасно навчатися, спілкуватися з іншими студентами та отримувати психологічну підтримку, можуть стати важливим кроком у забезпеченні комплексної адаптації.

Висновки до розділу 1

Можна висновувати, що цифрові технології стали невід'ємною частиною сучасного освітнього процесу, відкриваючи нові можливості для розвитку, навчання та соціальної інтеграції. Але їхнє впровадження потребує комплексного підходу, що включає технічне забезпечення, підготовку кадрів, розвиток цифрової грамотності та подолання цифрової нерівності. Аналіз сучасного стану використання цифрових технологій свідчить про їхній значний потенціал для модернізації освіти, однак для його реалізації необхідно враховувати виклики та забезпечити підтримку на всіх рівнях освітньої системи. Роль цифрових технологій у соціальній та психологічній адаптації студентів технікумів із особливими потребами є надзвичайно важливою. Ці технології забезпечують доступність освіти, сприяють соціальній інтеграції та надають необхідну психологічну підтримку. Водночас їхнє ефективне використання вимагає врахування індивідуальних потреб студентів, подолання існуючих викликів і розробки нових підходів до інклюзивного навчання. Успішна адаптація студентів із особливими потребами за допомогою цифрових

технологій є не лише показником рівня розвитку освіти, але й важливим кроком до створення більш інклюзивного суспільства.

Адаптація учнів із особливими потребами до освітнього середовища технікумів є не лише педагогічним, але й соціальним завданням, яке має велике значення для суспільства. Забезпечення успішної адаптації дозволяє не лише реалізувати права цих учнів на освіту, але й сприяє їхній інтеграції в суспільство, підвищенню економічного добробуту та соціальної згуртованості. Для досягнення цих цілей необхідно долати існуючі виклики та впроваджувати сучасні підходи, які враховують індивідуальні потреби кожного учня. Інклюзивна освіта є не лише показником соціальної зрілості суспільства, але й інвестицією у його майбутнє.

РОЗДІЛ 2

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ ДЛЯ УЧНІВ ТЕХНІКУМІВ З ОСОБЛИВИМИ ПОТРЕБАМИ

2.1. Психологічна готовність до навчання у цифровому освітньому довіллі технікуму

Цифрове освітнє довілля – це нова реальність, у якій всі елементи системи освіти взаємодіють за допомогою нових педагогічних цифрових інструментів та технологій. Основними умовами зреалізації цифрової трансформації системи освіти є:

- 1) технологічні (наявність гаджетів та доступу в інтернет);
- 2) інформаційно-методичні (цифровий контент та технології навчання в онлайн-режимі);
- 3) кадрові (компетенції вчителів, викладачів);
- 4) психологічна готовність усіх учасників освітніх відносин (педагогів і учнів).

Забезпечення психологічної готовності до навчання у цифровому освітньому довіллі є пріоритетним. Модель психологічної готовності до навчання в цифровому освітньому середовищі розглядається як цілісна, інтегрована освіта, що поєднує взаємопов'язані компоненти: а) індивідуальні (темпераментальні) і б) особистісні (мотиваційні, інтелектуальні, комунікативні, емоційні, регуляторні та операційні). Основними факторами, що впливають на психологічну готовність до навчання, є цифрове довілля, що передбачає наявність інформаційних ресурсів та технічних засобів, та особистість викладача, який має цифрові компетенції, навички застосування технологій навчання та взаємодії з учасниками освітнього процесу.

Вивчаючи психологічну готовність до навчання, багато авторів розглядають її в рамках психологічної готовності до діяльності. Цифрове освітнє середовище має бути зорієнтоване на адаптування системи освіти до індивідуальних особливостей учнів технікумів з особливими потребами, автоматично підлаштовуючись під їх особистісні особливості, за допомогою створення умов для продуктивної роботи [9], що підтверджує наш висновок про важливість урахування індивідуального компонента (первинні та вторинні властивості) людини як індивіда) психологічної готовності до навчання у цифровому освітньому довіллі. Таким чином, модель психологічної готовності до навчання у цифровому освітньому довіллі повинна ґрунтуватися не тільки на діяльнісному, а й особистісному підході, що враховує біологічне та соціальне у структурі особистості [2; 10; 19; 24; 32].

Під час створення моделі ми спиралися на структуру особистості і виділили індивідуальні компоненти (темпераментальні – вторинні властивості індивіда, що проявляються в темпераменті та задатках), які становлять основу психологічної готовності особистості та визначають її індивідуальні особливості, та особистісні (мотиваційні, інтелектуальні, комунікативні, емоційні). У той же час, психологічна готовність до навчання у цифровому освітньому середовищному довіллі залежить від низки чинників, основними серед яких є цифрове середовище, що передбачає наявність інформаційних ресурсів та технічних засобів, та особистість викладача, який має цифрові компетенції, технології навчання та взаємодії з учасниками освітнього процесу. Створення цифрового освітнього довілля неможливе без інформаційних ресурсів та технічних засобів. Наявністю комп'ютерів, проєкторів, доступу до інтернету, інформаційні ресурси, а за наявності технічних засобів, але за відсутності інформаційних ресурсів неможливо організувати навчання.

Особистість вчителя чи викладача має не менше значення для психологічної готовності студентів до навчання в цифровому освітньому середовищі, ніж саме цифрове освітнє середовище. Саме від нього, його компетенцій, зокрема, базових цифрових компетенцій (здатність впевнено, ефективно та безпечно вибирати та застосовувати інфокомунікаційні технології, заснована на безперервному оволодінні знаннями, вміннями, мотивацією, відповідальністю (пошук інформації, використання цифрових пристроїв, використання функціоналу соціальних мереж, критичне сприйняття інформації, виробництво мультимедійного контенту та ін., володіння сучасними освітніми технологіями залежить успішність навчання у цифровому освітньому докiллі).

Крім компетенцій наставників та володіння ними сучасними освітніми технологіями, на психологічну готовність студентів до навчання у цифровому освітньому докiллі впливає та організація взаємодії з учнями із особливими потребами. Причиною постають істотні відмінності ціннісних орієнтацій: наставникам, як правило, важливіша діяльнісна сторона взаємодії, а учні більше звертають увагу на характер спілкування та взаємин з викладачем чи учителем. При цьому наставники основну увагу у вдосконаленні стилю взаємодії приділяють діяльнісним компонентам, залишаючи без належного розвитку важливі для студентів компоненти спілкування та взаємин, такі як довіра, доброзичливість, причетність, терпимість, уміння вислухати, діалогічність [2; 14; 31; 33].

У той же час характер взаємовідносин багато в чому залежить від низки умов:

- 1) традицій закладу;
- 2) характеру зорієнтованості педагогічного колективу;
- 3) від особистісних та професійних якостей викладачів і вчителів;

4) від індивідуальних особливостей студентів, сформованості їхньої культури.

В ідеалі, відносини між усіма учасниками освітнього процесу у сучасному вузі мають бути рівноправними, заснованими на гуманістичних засадах взаємоповаги та взаєморозвитку. Цінність для будь-якої освітньої організації представляє вміння працювати в команді, дотримуватись інтересів технікуму та підтримувати імідж освітньої організації в цілому та кожного учасника освітнього процесу. Себто ефективність взаємодії залежить від свідомості та активності учасників освітнього процесу, що, у свою чергу, зумовлюється їх ціннісним ставленням до результатів взаємодії, інтересом до способів та змісту діяльності.

Таким чином, психологічна готовність учнів з особливими потребами до навчання в цифровому освітньому довкіллі технікуму розглядається нами як цілісна, інтегрована освіта, що включає взаємопов'язані компоненти: 1) індивідуальні (темпераментальні) і 2) особистісні (мотиваційні, інтелектуальні, комунікативні, емоційні, регуляторні та операційні). Основними факторами, що впливають на психологічну готовність студентів до навчання, є цифрове середовище довкілля, що передбачає наявність інформаційних ресурсів та технічних засобів, та особистість наставника, який володіє цифровими компетенціями, технологіями навчання та взаємодії з учасниками освітнього процесу, які мають особливі потреби.

Період навчання у технікумі в житті кожної молодої людини є важливим часом у становленні у дорослого самостійного громадянина, коли відбувається життєвий та професійний вибір. Процес навчання допомагає зануритися в майбутню професійну діяльність і зафіксувати отримані компетенції. Для молоді загалом та учнівства зокрема головним джерелом отримання інформації про соціальні, економічні, політичні, екологічні, духовно-моральні аспекти є насамперед інтернет, який створює дружнє ставлення до віртуального

простору. Привабливим для молоді у віртуальному величезному інформативному просторі з можливістю безмежних комунікацій є, по-перше, прихованість справжньої особистості в інтернеті (анонімність міжособистісних інтеракцій, здатність реалізації фантазій, можливість негайного пошуку нових соціальних контактів за будь-якими критеріями, безмежний доступ до інформації) [2; 9; 11; 12; 16; 23; 28]. По-друге, крізь взаємодію у мережі молодь задовольняє потреба у становленні себе ролі віртуального колективного суб'єкта [13].

У зв'язку з величезною кількістю інформації, у сфері освіти з'явилася проблема якості споживаної інформації та здібності її опрацювання учнями технікумів з особливими потребами. Різні інформаційні джерела нерідко викликають неузгодженість вже існуючих суб'єктних зв'язків, стилю взаємодії та об'єктивної дійсності, які формують актуальну невизначеність. більшості в межах їх референтної групи. Крім цього, потрібно не зважати на ще не виражену, потенційну невизначеність пізнавальних способів учнів технікумів, їх суб'єктивного образу світу, навколишнього середовища та соціуму, соціальної ролі особистості, системи цінностей, цілей, потреб, світогляду, соціальних норм, моральних принципів, ідеалів і переконань, що пропагуються ЗМІ та соцмережами та спонукають споживання молоддю деструктивних настроїв. Крім того, абсолютне занурення в інтернет-спілкування може призвести до залежності від інтернету, можлива поява когнітивних порушень у студентів Інтернет-адикція не є формальним психічним розладом, але виявлено негативний вплив сполучених імпульсно-компульсивних захворювань психічне здоров'я.

Зупиняючись на психологічних особливостях комунікації в інформаційному інтернет-середовищі виділяється ряд суб'єктивних особливостей учасників віртуальної взаємодії: беземоційність до співрозмовника, усунення реального оточення, нарцисизм, обережність,

когнитивний дисонанс, прояв прагнення до метаморфоз, низький рівень усвідомлення; мотиви занурення у віртуальне спілкування: емоційна допомога, взаємодія, нетворкінг, самоактуалізація; смислові функції: афіліативна, комунікативна, інформаційна самопрезентація особистості та інтелектуальних якостей [14; 22; 35].

Варто відзначити, що вивченням суб'єкта як інформаційного індивіда, який перебуває в інформаційному світі, займається психоекологією. Вивчення впливу психології людини інформаційних технологій, і навіть способів скорочення їх згубного впливу одна із пріоритетних напрямів досліджень. У низці поведінкових характеристик учнів з особливими потребами у комунікації в інтернеті разом із психологічними захистами відзначається «влада». Ця стратегія справляє поведінки передбачає чітко сформульовані події, скоєні для регулювання емоційного й інтелектуального напруження для прийнятної психологічної адаптації до навколишнім обставинам, що базуються на усвідомлюваних зусиллях. Відзначаються дві основні стратегії поведінки: 1) конструктивна, за активного опору зовнішнього середовища, визнання власної відповідальності, звернення по допомогу до професійних фахівців, і 2) неконструктивна, яка впливає саму ситуацію, лише скорочує ступінь негативних переживань.

З розвитком цифрових технологій стала вельми поширеною отримали послуги спілкування – соціальні мережі. Месенджери, інформаційні, новинні сайти, дозволяють отримувати інформацію про те, що відбувається у світі та обмінюватися нею. Молодь, студенти та школярі використовують різні соціальні мережі вдома, на навчанні чи відпочинку – скрізь, де можна вийти мережу. На сьогоднішній день це означає практично будь-яке місце у великому населеному пункті. Серйозний вплив соціальних мереж та інтернету загалом на соціалізацію молодих людей видно неозброєним оком. Спочатку соціальні мережі призначалися для побудови та організації соціальних взаємин у

Інтернеті. Однак потужні потенційні можливості, які надали людині інформаційні технології, мають зворотний бік. Наприклад, однією з причин, що перешкоджає гармонійному розвитку та професійним досягненням, може стати прокрастинація – відкладання виконання важливих справ, а також прийняття рішень. Прокрастинація властива будь-якому віку, але найчастіше зустрічається серед старших учнів і студентів. Феномен прокрастинації зазвичай проявляється у діяльності, результат якої є особистісно значимим. Серед негативних наслідків відзначають як зниження успішності та успіхів на роботі, так і переживання власної неуспішності, почуття тривоги, незадоволеність результатами своєї діяльності [1; 14; 23; 27].

Варто зазначити, що проведення часу в соціальних мережах може бути згубним, так і корисним для молодшої людини. Аналізуючи їх переваги та недоліки, можна зробити висновок, що навколишні інформаційні технології, як місце соціалізації та комунікації студентів, завдає шкоди лише за його використання в екстремальних формах. Таким чином, вплив інформаційних технологій на психологію студентів сприймається по-різному. Виховання в першу чергу у молодого покоління шанобливого та критичного ставлення до навколишнього світу, розуміння негативних ефектів застосування цифрових технологій, підвищення цифрової компетентності сприятимуть зниженню патогенного впливу інформаційних впливів. Крім усього іншого, проблемним залишається питання, яке викликають учні технікумів з особливими потребами з невизначеністю точки зору, що сформувалася до інтернет-комунікації, що потрапляють під вплив ідейних лідерів, з метою визнання значущої групи і за умови грошової винагороди готові брати участь у різноманітних акціях. Необхідно здійснювати психологічний супровід у середовищі інформаційних технологій, визначати як проблеми, так і ресурси, що сприяють формуванню конструктивних стратегій поведінки учнівської молоді в соціальних мережах і стійкості до негативних зразків поведінки. Впровадження в освітнє

середовище докіль програми супроводу молоді в процесі інтернет-комунікації та споживання інформаційних технологій дозволить виявити чинники як позитивного, так і негативного впливу інтернет-ресурсів на психологію учнів з особливими потребами та їх просвітницьку та творчу діяльність у технікумі.

2.2. Проблема побудови цифрового освітнього процесу у технікумі

Актуальність і значимість цифровізації освітнього процесу у професійній підготовці викликана мінливою освітньою парадигмою, коли освіта вже не може бути незмінною у зв'язку з активним впровадженням у навчання нових інформаційних технологій. Адаптація системи професійної підготовки передбачає, з одного боку, створення відповідного цифрового освітнього середовища, а з іншого – значну зміну освітнього процесу, спрямованого на забезпечення підготовки фахівців, котрі здатні використовувати цифрові ресурси для конструювання та реалізації корекційно-розвивальних програм для учнів у технікумі з обмеженими можливостями здоров'я, створення оціночних засобів, забезпечення індивідуалізації освіти, організації нових форм взаємодії між різними суб'єктами освітніх відносин та ін.

Інтеграція традиційного та інноваційного навчання, заснована на максимально повному використанні дидактичного потенціалу цифрових технологій, дозволить забезпечити:

- 1) якісну індивідуалізацію освітнього процесу на основі систематичного відстеження навчальних досягнень кожного учня технікуму із особливими потребами та оперативного зворотного зв'язку з ним;
- 2) гарантовану ситуацію успіху кожному на основі підтримки зацікавленості та стійкої мотивації у навчальній діяльності;

3) підвищення якості фронтальних, командних, індивідуальних форм організації освітнього процесу;

4) якість діяльнісного підходу у реалізації навчальних завдань при раціональному використанні часу;

5) максимальне досягнення освітніх результатів, необхідних для оволодіння професійними компетенціями в галузі спеціальної та інклюзивної освіти, на основі їх швидкого та об'єктивного оцінювання під час виконання навчальних завдань та ін.

Це дозволяє говорити про необхідність використання нових підходів у підготовці кадрів для професійної освіти, професійна діяльність яких у майбутньому буде вибудовуватися в нових умовах сучасної дійсності. Побудова освітнього процесу з урахуванням цифрових технологій ставить перед педагогами нові правила, пов'язані з оволодінням сучасними інструментами віртуальних і доповнених реальностей та інших цифрових систем, застосування яких у освітньому процесі нашої країні ще недостатньо вивчено [5; 16; 19; 27].

Підкреслимо, що нині в світі відбувається стрімкий розвиток цифрових технологій та інструментів – і, вчителю чи викладачеві технікуму важливо розуміти, що відбувається в цьому плані. Виклики вимагають розгляду використання цифрових технологій, цифрових інструментів, тих, які вже використовуються в практиці вчителя, що супроводжує осіб з особливими освітніми потребами та тих, що з'являються знову, в рамках підготовки майбутнього вчителя, формування нових компетенцій у практиків, включення батьків до освітній процес, реалізації завдань корекційно-педагогічної роботи з дітьми з ОВЗ та інвалідністю.

Необхідність поєднання наукових ідей та підходів педагогіки, психології, інформатики та інших наук, предметом дослідження яких є цифрові технології, визначила необхідність міждисциплінарності наукового знання у галузі

цифрової дидактики [3; 10; 23]. Це зажадало вирішення комплексу нових завдань, як-от визначення нової ролі педагога в цифровому освітньому просторі; формування нових компетенцій та трудових функцій з урахуванням їхнього постійного оновлення з метою підвищення його педагогічної результативності. Проте акцентування уваги, що відзначається, на розвитку освітнього середовища на основі цифрових засобів навчання, формуванні онлайн освітнього простору, побудові мережевої взаємодії і т. ін., відсувають на задній план найважливіші проблеми, пов'язані із організацією суб'єктно-усвідомленої, наповненої особистісним змістом діяльності учнів, а також з процесом навчання та навчання в цифровому освітньому процесі з дидактичних та методичних позицій. Сьогодні ми спостерігаємо як активно включилися практики у процес використання інформаційно-комунікаційних технологій в освітній процес, коли важливо виключити спонтанне становлення майбутньої освітньої дійсності в контексті трансформації спеціальної освіти на основі впровадження сучасних цифрових технологій та забезпечити її раціональне переосмислення на всіх рівнях: теоретичному, методологічному та, у тому числі, практичному. Саме тому освітній процес має бути збудований у логіці вирішення проблем подолання невідповідності між необхідністю його цифрової трансформації та недостатньою цифровою компетентністю працівників спеціальної освіти, що перешкоджає підвищенню якості освіти. Також слід зазначити і наявний розрив між тими, хто здатний до творчого використання цифрових технологій та інструментів для інноваційної освітньої практики у роботі зі студентами, та тими, хто здатний їх використовувати лише на елементарному рівні.

У той самий час необхідність наявності у освітньому процесі цифрових технологій перестав бути достатньою умовою підвищення ефективності традиційно організованого освітнього процесу загалом. У зв'язку з чим актуальним є пошук ефективних процедур та стратегій для забезпечення більш

дієвого та практичного використання цифрових технологій та інструментів вимірювання та оцінювання ефективності компетентісно зорієнтованого управління процесом їх інтеграції в освітній процес для досягнення цілей забезпечення якості освіти учнів з особливими потребами у технікумах [4; 7; 11].

Щоб досягти успіху, необхідно керувати процесом впровадження цифрових інновацій. Слід наголосити, що процес інтеграції цифрових технологій та інструментів в освіту повинен мати чітку орієнтованість, а для цього існують численні плани та ефективні способи дій. Однак необхідно вибрати ту стратегію, яка відповідає традиціям та можливостям конкретної освітньої організації. Необхідно вивчити і проаналізувати успіхи, досягнуті за допомогою стратегій, що сподобалися, а також і наявні невдачі.

Надання процесу інтеграції цифрових ресурсів у професійну підготовку фахівців системного характеру потребує рішень у різних аспектах (рис. 2.1):

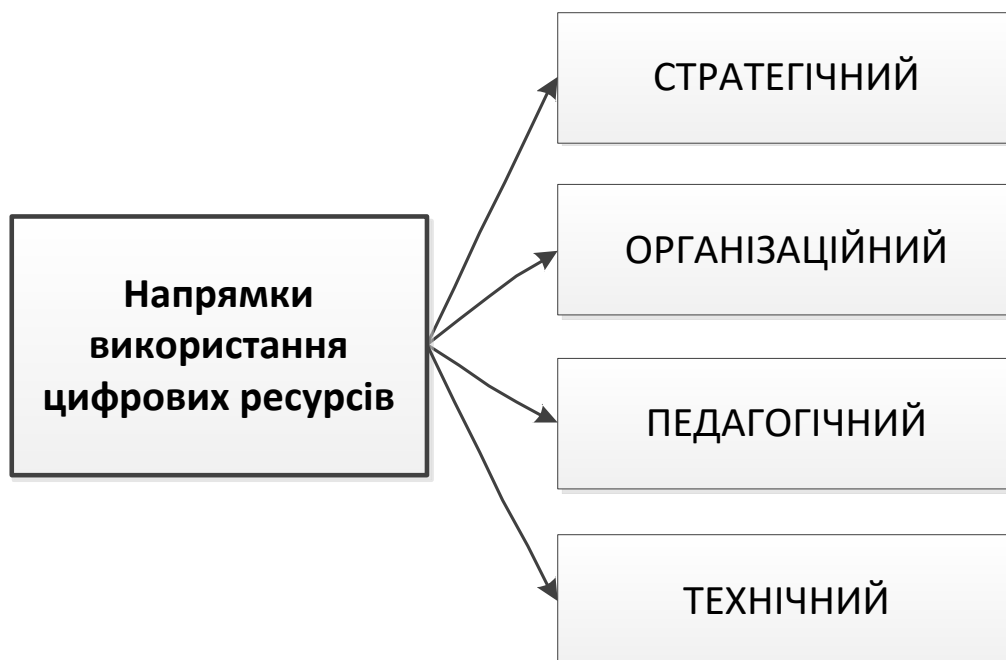

Рис. 2.1. Напрямки застосування цифрових ресурсів у технікумі

стратегічний аспект: розробка загального бачення та стратегії, формулювання мети та завдань застосування цифрових технологій в освітньому процесі; проведення порівняльного аналізу рівня його розвитку та розширення можливостей в освітній організації на основі їх використання;

організаційний аспект: оцінка готовності педагогів до використання цифрових ресурсів в освітньому процесі; розробка системи підвищення кваліфікації професорсько-викладацького складу у цій галузі;

педагогічний аспект: аналіз відповідності цифрових технологій тим дидактичним підходам, які використовуються в освітньому процесі, визначення їх сумісності; відповідність індивідуальним особливостям учнів; аналіз перспектив їх використання у навчанні; оцінка компетенцій учнів, достатніх реалізації освітнього процесу з використанням цифрових ресурсів;

технічний аспект: проведення порівняльного аналізу цифрових інструментів, що є в освітній організації, та засобів, що відповідають сучасним стандартам; створення плану технологічного розвитку освітньої організації; забезпечення системи технічної підтримки.

Представимо можливості реалізації ідей підвищення якості цифрової освіти та навчання професійної підготовки фахівців у галузі спеціальної дефектологічної освіти (див. табл. 2.1).

Таблиця 2.1

**Побудова цифрового освітнього процесу
у професійній підготовці у сфері спеціальної освіти**

№ з/п	Цілі побудови освітнього процесу за умов цифровізації	Завдання
1	2	3
1	Актуалізація на основі впровадження цифрових технологій та їх реалізація	- усунення професійних дефіцитів керівників професійних освітніх програм та викладачів, які розробляють у галузі цифрових компетенцій; - створення цифрового середовища управління професійними освітніми програмами; - оперативне управління актуалізованими освітніми програмами у професійній підготовці студентів; - реалізації дидактичної технології «повного засвоєння» освітніх програм.
1	2	3
2	Взаємопроникнення технологічних та методичних компетенцій. Формування у навчальних систем компетенцій, необхідних для вирішення професійних завдань, пов'язаних з використанням:	- цифрових технологій для підвищення ефективності освітнього процесу у професійній підготовці; - моделей перетворення педагогічної практики, які уможливають впровадження цифрових технологій у навчальний процес; - форм, методів, технологій необхідних для навчання, виховання та розвитку осіб з обмеженими можливостями здоров'я, оцінювання освітніх результатів за умов цифровізації освіти.
3	Використання цифрових педагогічних технологій: мережна комунікація; дистанційне навчання; "змішане навчання", у тому числі "перевернене навчання", мобільне навчання; проектна діяльність, у тому числі мережеві проекти та ін. Розширення освітніх можливостей учнів за рахунок:	- персоналізації освітнього процесу з урахуванням індивідуальних особливостей кожного учня; цілей; - формування у softskills, що навчаються, навичок, необхідних в умовах цифрового суспільства та ін.
4	Оволодіння цифровими інструментами для оцінки результатів навчання. Оволодіння викладачами	- «Включене оцінювання» (з'єднання етапів оцінювання результатів навчання в єдиний процес); - «Цифровий слід» (відстеження індивідуальних показників розвитку учня та результатів його навчання в умовах накопичувальної системи оцінювання);

	компетенціями використання технологій:	- «Багаторівневий моніторинг» (вивчення динаміки змін показників розвитку учня та результатів його навчання для підвищення якості освітнього процесу); - Забезпечення миттєвості оцінного підкріплення в освітньому процесі.
5	Забезпечення персоналізованого освітнього процесу. Розробка та реалізація індивідуальних освітніх маршрутів, що передбачають використання:	-адаптивних технологій навчання; -ефективних форм самостійної роботи, самоосвіти та саморозвитку учнів; -використання технології «цифрового сліду» та ін.
6	Використання різноманітних форм організації освітнього процесу в умовах цифровізації.	Оволодіння викладачами компетенціями проектування та використання різноманітних форм, методів навчання з використанням цифрових засобів. назад.

Сучасні уявлення про роль цифрових технологій у професійній підготовці спеціалістів у галузі спеціальної освіти свідчать про необхідність цифрової трансформації освітнього процесу. У той самий час це пов'язані з певними труднощами і, насамперед, недостатньою готовністю до виконання трудових функцій з допомогою цифрових технологій, які забезпечують результативність діяльності з учнями, які мають особливі потреби. Розглянуті зміни в організації освітнього процесу за умов цифровізації мають стати пріоритетами у діяльності сучасного освітянина у технікумі. Поставлені питання в галузі підготовки дозволяють по-новому подивитися на індивідуалізацію освітнього процесу, оцінювання результатів навчання на основі використання цифрових інструментів; забезпечення миттєвості оцінного підкріплення в освітньому процесі, повноцінне оволодіння компетенціями, необхідними для професійної діяльності та ін. Реалізація змін в організації освітнього процесу на основі використання цифрових технологій дозволять перейти від традиційної до персоналізованої системи навчання, яка зорієнтована на результат, що дозволить на новому рівні вирішувати проблеми підвищення якості професійної підготовки.

Висновки до розділу 2

Соціально-психологічна адаптація учнів з особливими потребами є складним інтегральним процесом, який детермінується взаємодією індивіда та середовища (природного, соціального та професійного), де особистість виступає як активний суб'єкт даної взаємодії. Адаптація є соціально-психологічним процесом, що поєднує збалансоване врівноваження цілісності та стійкості підлітків з одночасною інтерналізацією ними соціального досвіду, інтеграцією та мінливістю їх характеристик: індивідуально-особистісних та поведінкових. Особливість зреалізації адаптації визначається адаптивністю (адаптаційними ресурсами особистості: індивідуально-психологічними особливостями, рівнем розвитку, що визначається саморегуляцією поведінки та діяльності індивіда). Результатом цього процесу є адаптованість. Критеріями адаптованості осіб з особливими потребами є показники досягнення певного статусу в соціальному середовищі, ступінь залучення людини до нового соціального простору, рівня пристосування та самовідчуття, статусу в соціумі. Цифрове освітнє середовище для учнів з особливими потребами являє собою природне та штучно створене соціально-культурне оточення, що має не лише навчальний зміст та різні засоби освіти (інформаційно-комунікаційні з набором цифрових технологій та ресурсів та інші) освітніх закладів, а й засоби закладів культури спортивно-відпочинової спрямованості. Створене цифрове освітнє середовище як забезпечуватиме продуктивну діяльність та соціальну взаємодію, так і створювати сприятливі умови для їх адаптації в технікумі.

РОЗДІЛ 3

ПРАКТИЧНИЙ АНАЛІЗ ВПЛИВУ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ

НА АДАПТАЦІЮ УЧНІВ З ОСОБЛИВИМИ ПОТРЕБАМИ

3.1. Особливості цифрового середовища як ресурсу впливу на соціально-психологічну адаптацію

У сучасному світі, що динамічно розвивається, відбуваються глобальні соціально-економічні зміни. Величезне значення в суспільстві набуває необхідність формування та виховання відповідального громадянина, здатного швидко адаптуватися в нових умовах. Становлення особистості відбувається у молоді роки, саме у час навчання закладаються основні базові компоненти, у яких сфокусовані все суб'єктивно-ціннісні відносини особистості до соціуму і себе. Успішність адаптації дозволяє як займати певне місце у соціальному середовищі, а й розвиватися відповідно до індивідуально-особистісного потенціалу, забезпечуючи його психологічне здоров'я, самоповагу і усвідомленість у житті. Однак обмеження взаємодії людей з інвалідністю з навколишнім світом призводить до соціальної депривації. Все це негативним чином позначається на адаптаційному процесі неповнолітніх інвалідів до соціального простору, що призводить до виникнення у них різних відхилень в індивідуально-особистісному розвитку. Тому на даний момент особливо актуальною є проблема, зміст якої полягає в необхідності дослідження впливу цифрового середовища на соціально-психологічну адаптацію відповідних учнів технікумів.

У межах зарубіжного підходу адаптація вивчається з погляду взаємовідносин індивіда та її оточення, описується як процес гомеостатичного врівноважування, рівновагу у взаємодіях суб'єкта та об'єктів довкілля, у якого через засвоєння соціального досвіду відбувається когнітивний розвиток дитини [4; 18; 23]. У рамках вітчизняного підходу відмінності в інтерпретації категорії

«адаптація» пов'язані не лише з трактуванням людської діяльності, що вказує на нетотожність розвитку психіки індивіда із пристосуванням живого організму, а й із суб'єктно-об'єктним характером взаємодії людини та середовища [5; 13; 22; 31]. Виходячи з аспектів цього підходу, адаптація являє собою процес взаємодії індивіда та середовища, де людина і середовище надають взаємовплив один на одного: суб'єкт активно змінює навколишній простір, а середовище (довкілля), впливаючи на людину, детермінує зміни в особистісних характеристиках.

При розкритті сутності феномена адаптації використовують такі поняття, як «адаптивність» і «адаптованість». Поняття «адаптивність» визначається як сукупність адаптивних індивідуально-особистісних особливостей, що характеризують потенційні можливості суб'єкта адаптаційного процесу. До них відносяться вроджені та набуті якості індивіда: зовнішні дані, темперамент, інстинкти, конституція тіла, задатки, емоції, фізичний стан організму, здібності та таланти. Виділяють потенційну та актуальну адаптивність, де потенційна адаптивність відповідає потенційним адаптивним можливостям особистості, а актуальна – найбільш значущим у даних умовах. Таким чином, «адаптація» розглядається найбільш широко і є динамічним процесом взаємодії особистості та середовища: процес включеності людини в діяльність, інтерналізації індивідом соціальних, культурних, професійних відносин, що здійснюються в даній діяльності, та зміни самою особистістю довкілля. «Адаптивність» постає як сукупність адаптивних якостей індивіда у процесі адаптивного взаємодії. Поняття «адаптованість» є результатом адаптації, який показує ступінь залучення людини в новий соціальний простір, рівень пристосування і самовідчуття, статусу в соціумі.

Специфічність процесу адаптації особистості полягає в тому, що в ході життя людині доводиться активно адаптуватися до різних елементів соціального світу: побутових, культурних, соціально-психологічних та

професійних структур. Це дає підстави для виділення таких видів адаптації, як соціально-психологічна, міжкультурна, виробнича та професійна тощо. Це зумовлено необхідністю вивчення окремих аспектів адаптаційного процесу, але всі види перебувають у складній взаємодії, утворюючи інтегративну динамічну освіту, що зумовлює функціональний стан всього організму індивіда.

У нашому дослідженні ми докладніше зупинимося на соціально-психологічній адаптації. Адаптацію означимо як соціально-психологічний процес, за сприятливого перебігу якого індивід досягає стану адаптованості. У цьому стані суб'єкт продуктивно виконує провідну діяльність без тривалих зовнішніх та внутрішніх конфліктів, задовольняє свої основні соціогенні потреби, відповідає тим рольовим очікуванням, які пред'являє до нього еталонна група, та переживає стан самоствердження. Таким чином, соціально-психологічна адаптація в технікумі учня з особливими потребами є складним інтегральним процесом, який детермінується взаємодією індивіда та середовища (природного, соціального та професійного), де особистість виступає як активний суб'єкт даної взаємодії. Такий процес поєднує збалансоване врівноваження цілісності та стійкості з одночасною інтерналізацією ними соціального досвіду, інтеграцією та мінливістю їх характеристик: індивідуально-особистісних та поведінкових. Особливість зреалізації адаптації визначається адаптивністю (адаптаційними ресурсами особистості: індивідуально-психологічними особливостями, рівнем розвитку, що визначається саморегуляцією поведінки та діяльності індивіда). Результатом цього процесу є адаптованість. Критеріями адаптованості є показники досягнення певного статусу в соціальному середовищі, ступінь залучення людини до нового соціального простору, рівень пристосування та самовідчуття, статусу в соціумі.

У сучасних умовах на перший план виходить цифрове середовище як нове середовище міжособистісної взаємодії людей у дистанційному

форматі. Для успішної соціально-психологічної адаптації учнів з особливими потребами необхідно використовувати соціокультурну реабілітацію у цифровому просторі. Зазначимо, що поняття «цифровізація» меншою мірою має на увазі технології, а в широкому сенсі стає частиною культури, що говорить про зміни в міжособистісній взаємодії у суспільстві. Ми сформулювали дефініцію поняття «цифрове середовище» з освітянського погляду як систему умов і можливостей, що передбачає наявність інформаційно-комунікаційної інфраструктури та надає людині набір цифрових технологій та ресурсів для самореалізації, особистісно-професійного розвитку, вирішення побутових та професійних завдань. Тут ми розглядатимемо цифрове освітнє середовище як природне та штучно створене соціально-культурне оточення, що включає не лише навчальний зміст та різні засоби освіти (інформаційно-комунікаційні з набором цифрових технологій та ресурсів та інші) освітніх установ, а й засоби установ культури спортивно-дозвільної спрямованості. Створене цифрове освітнє середовище як забезпечуватиме продуктивну діяльність та соціальну взаємодію учнів з особливими потребами, так і створювати сприятливі умови їх для адаптації. Таким чином, поняття «цифрове освітнє середовище», зумовлює інноваційні напрями не лише у сфері освіти, а й у соціокультурній реабілітації осіб з особливими потребами.

3.2. Практичне дослідження впливу цифрового середовища на соціально-психологічну адаптацію учнів з особливими потребами

Наше практичне дослідження проводилося на базі технікуму, у якому навчаються учні з особливими потребами (2024 р.). У дослідженні взяли участь

учні з особливими потребами у кількості 25 осіб (16 дівчат та 9 юнаків) у віці від 15-17 років. У цій вибірці були присутні особи із психоемоційною патологією, порушеннями мови та органів чуття (зір та слуху) та відхиленнями у розвитку опорно-рухового апарату, а також із серйозними захворюваннями внутрішніх органів. У процесі здійснення констатуючого етапу дослідження проводилося дослідження за допомогою методик: «Умови проведення адаптації»; методики дослідження самовідношення (МДС); теста Дж. Морено.

Отримані дані дозволили встановити, що лише у 8% є високий рівень соціально-психологічної адаптованості. Вони мають високу виразність таких компонентів адаптації, як прийняття себе, прийняття інших, емоційний комфорт, домінування, низький рівень ескапізму, себто уникнення проблем. Дані учні мають високий рівень комунікативних компетенцій, незалежні у своїх вчинках та поглядах, прагнуть успіху, насамперед керуються власними потребами при постановці цілей, адекватно оцінюють свої власні здібності, постійно прагнуть коригувати та розвивати недостатньо сформовані компетенції, ефективні у соціально-культурній взаємодії, виявляючи гнучкість до різних ситуацій міжособистісних відносин. При цьому ці підлітки брали активну участь у процесі соціально-психологічної адаптації. Адаптація являє собою соціально-психологічний процес, що включає в себе збалансоване врівноваження цілісності та стійкості з одночасною інтерналізацією ними соціального досвіду, інтеграцією та мінливістю їх характеристик: індивідуально-особистісних та поведінкових. Основна позиція даних учнів технікуму – адаптація для себе та інших. 92% відчують труднощі у процесі взаємодії із соціальним оточенням, що позначається їх адаптивному потенціалі. Вони спостерігається неадекватна самооцінка (занижена чи підвищена); високий рівень афективних проявів негативного плану (ворожості, негативізму, агресивності) до соціального оточення; конфронтація до норм і правил суспільства або конформізм та інфантилізм, що призводить до виникнення у

даних учнів технікуму проблем у міжособистісній взаємодії та до формування різних відхилень в особистісному розвитку (неадекватна самооцінка, низький соціальний статус у групі, негативний емоційний фон, підвищена тривожність, знижені та екстернальність, прагнення до уникнення вирішення проблем). При цьому ці учні пасивно брали участь у процесі соціально-психологічної адаптації. Адаптаційний процес являв собою безініціативну участь у соціально-психологічному процесі, де вони були пасивними учасниками, зміни відбувалися у зв'язку з вимогами соціального середовища, збалансоване врівноваження взаємодії відбувалося за рахунок зміни зовнішньої поведінки, де суб'єктивну функцію виконувало середовище об'єктом цих змін. Основна позиція цих учнів – адаптація інших.

Для встановлення взаємозв'язку параметрів адаптованості з параметрами особистісних характеристик підлітків було проведено кореляційний аналіз із використанням критерію рангової кореляції Спірмена. Встановлено позитивний значущий зв'язок параметрів самовідносини до себе з особистісними характеристиками та соціальним статусом підлітків із параметрами їх соціально-психологічної адаптованості: «адаптація» ($\rho_o = 0,391$; $\rho = 0,001$); «самоприйняття» ($\rho_o = 0,364$; $\rho = 0,001$); «прийняття інших» ($\rho_o = 0,474$; $\rho = 0,001$); «емоційний комфорт» ($\rho_o = 0,340$; $\rho = 0,0001$); «інтегральність» ($\rho_o = 0,297$; $\rho = 0,001$); «Прийняття інших» ($\rho_o = 0,328$; $\rho = 0,001$); «Дзеркальне Я» ($\rho_o = 0,467$; $\rho = 0,001$), «Самоприйняття» ($\rho_o = 0,512$; $\rho = 0,001$), «Самоприв'язаність» ($\rho_o = 0,487$; $\rho = 0,001$), фактор А ($\rho_o = 0,390$; $\rho = 0,001$), фактор L ($\rho_o = 0,444$; $\rho = 0,001$) фактор N ($\rho_o = 0,244$; $\rho = 0,05$) фактор О ($\rho_o = 0,344$; $\rho = 0,001$), фактор Н ($\rho_o = 0,275$; $\rho = 0,001$), соціальним статусом ($\rho_o = 0,756$; $\rho = 0,001$).

Таким чином, чим успішніше протікає процес соціально-психологічної адаптації у соціальному середовищі технікуму, тим вищий їх соціально-метричний статус, рівень самоповаги та прийняття інших, ступінь

інтернальності та відповідальності за свою поведінку та діяльність, оцінка власного емоційного комфорту. Встановлено негативний значущий зв'язок параметрів самовідносини, особистісних якостей та соціального статусу з такими параметром адаптованості, як «ескапізм (уникнення проблем)»: «самоприв'язаність» ($\rho_0 = -0,364$; $p = 0,001$), "Самоприйняття" ($\rho_0 = -0,488$; $p = 0,001$); фактор А ($\rho_0 = -0,528$; $p = 0,001$), фактор G ($\rho_0 = -0,493$; $p = 0,001$) та «прагнення домінування»: ($\rho_0 = 0,357$; $p = 0,001$) «Дзеркальне Я» ($\rho_0 = -0,536$; $p = 0,001$); соціальним статусом ($\rho_0 = -0,678$; $p = 0,001$), С ($\rho_0 = -0,503$; $p = 0,001$) та Q4 ($\rho_0 = -0,493$; $p = 0,001$).

Отже, чим яскравіше в адаптаційній взаємодії в учнів з особливими потребами виявляються тенденції уникнення проблем і домінування в міжособистісному спілкуванні, тим нижчий їх статус у соціумі, рівень комунікативних компетенцій та ступінь соціальної нормованості та організованості, а також показники розвитку самоконтролю та емоційної стійкості. Таким чином, констатуюче дослідження показало, що необхідна розробка та впровадження заходів соціально-культурної спрямованості з використанням цифрового середовища для соціально-психологічної адаптації.

На формувальному етапі дослідження було розроблено та реалізовано комплекс культурно-дозвіллевих заходів для індивідуально-реабілітаційних програм в рамках соціального проєкту «Разом ми сила» за участю волонтерів. «Цифрове освітнє середовище» створювалося як природне та штучно створене соціально-культурне оточення, що поєднує не лише навчальний зміст та різні засоби освіти (інформаційно-комунікаційні з набором цифрових технологій та ресурсів та інші) освітніх закладів, а й засоби закладів культури спортивно-дозвіллевої спрямованості. Соціально-психологічна адаптація здійснювалася із застосуванням різних форм: відвідування віртуального простору музеїв, концертних залів, участь у різних освітньо-культурних заходах у цифровому середовищі: конкурсах (плакатів; малюнків тощо); відвідували віртуальні

художні виставки різних художників, концерти як класичної музики, так і популярних виконавців. Вони здійснювали віртуальні екскурсії по різних культурно-історичних місцях міст Галичини, свого рідного міста та ін. Для учнів з особливими потребами також була розроблена програма корекційно-розвиваючих психологічних занять «Пізнаю себе». індивідуальних особливостей (здібностей, схильностей, рис характеру); почуттів; дослідження своєї Я-концепції: Я-ідеальне, Я-реальне, Я-соціальне; та корекція та розвиток їх соціального та особистісного потенціалу з використанням ігрових методів, арт-терапії, гештальт-терапії, бібліотерапії.

Для визначення успішності соціально-психологічної адаптації контрольне емпіричне дослідження проводилися за допомогою методик, що раніше використовуються, а також здійснювалася статистична обробка отриманих результатів з використанням критерію зсуву – критерію Т-Вілкоксона. У ході статистичної обробки виявлено достовірні зрушення за показниками соціально-психологічної адаптації, самоприйняття себе та особистісних характеристик: «адаптивність» ($T = 2,81; p = 0,001$); «прийняття себе» ($T = 3,02; p = 0,001$); «прийняття інших» ($T = 2,95; p = 0,001$); «емоційний комфорт» ($T = 3,08; p = 0,0001$); «внутрішній контроль» ($T = 3,05; p = 0,001$); «домінування» ($T = 2,89; p = 0,001$); «самоприйняття» ($T = 2,87; p = 0,001$); «дзеркальне Я» ($T = 3,15; p = 0,001$), «самоприйняття» ($T = 3,06; p = 0,001$), «самоприв'язаність» ($T = 2,91; p = 0,001$), фактор А ($T = 3,07; p = 0,001$), фактор L ($T = 2,85; p = 0,001$), фактор N ($T = 3,07; p = 0,05$), фактор О ($T = 3,17; p = 0,001$), фактор Н ($T = 3,21; p = 0,001$). Отже, зафіксовані достовірні зрушення (зростання) соціально-психологічної адаптованості підлітків-інвалідів не є випадковими і значущими.

Таким чином, соціально-психологічна адаптація учнів з особливими потребами взаємопоєднувала як розробку комплексних індивідуально-реабілітаційних програм та програми для групових тренінгових занять, так і їх апробацію із використанням цифрового освітнього та соціально-культурного

простору суспільства. Здійснення соціально-психологічної адаптації проводилося через залучення до культурно-історичної спадщини не тільки України, а й рідного регіону, а також завдяки їх участі в культурно-дозвіллевих заходах у дистанційному форматі, що сприяє зростанню їх соціально-психологічної адаптованості та підвищенню особистісного адаптивного потенціалу. При цьому кількість учнів, яка активно бере участь у адаптації, збільшилося до 67%. Вони включалися у взаємодію із соціально-культурним середовищем, інтерпретували результати цього процесу, що позначалося змінах і зовнішньої поведінки, і рівнів розвитку особистісних їх якостей, і навіть змінах соціального простору. Основна позиція даних учнів – адаптація для себе та інших.

На завершення дослідження ми сформуvalи методичні рекомендації з досліджуваної тематики, що спрямовані на створення інклюзивного освітнього середовища, де цифрові технології постають не лише інструментом навчання, а й засобом соціальної та психологічної адаптації учнів із особливими потребами в технікумах нашої країни.

Рекомендації для викладачів і вчителів технікумів

Підвищення цифрової грамотності викладачів: організувати систематичні тренінги та семінари для викладачів з питань використання цифрових технологій у роботі з учнями з особливими потребами. Особливу увагу слід приділити навчанню роботи із адаптивними програмами, такими як екранні читачі, програми для текстового прогнозування та інтерактивні навчальні платформи.

Індивідуалізація навчального процесу: використовувати цифрові інструменти для розробки персоналізованих навчальних маршрутів, які враховують особливості кожного учня. До прикладу, платформи з адаптивними тестами та можливістю налаштування складності завдань сприяють ефективному засвоєнню матеріалу.

Використання інтерактивних форматів навчання: впроваджувати у навчальний процес мультимедійні презентації, онлайн-курси, інтерактивні тренажери та віртуальні лабораторії. Це дозволяє залучати учнів до активної взаємодії з навчальним матеріалом і підвищує їхню мотивацію.

Підтримка психологічного комфорту: створювати умови для безпечного цифрового середовища. Викладачам слід враховувати психологічний стан учнів, уникати стресових завдань і сприяти розвитку їхньої впевненості у використанні цифрових інструментів.

Рекомендації для учнів і їхніх сімей

Підтримка цифрової компетентності учнів: заохочувати учнів активно використовувати адаптивні технології для навчання та соціальної взаємодії. Наприклад, використовувати освітні платформи, які підтримують доступність для людей з обмеженнями.

Розвиток навичок самостійного навчання: сім'ям рекомендується сприяти розвитку в учнів навичок самостійної роботи з цифровими ресурсами. Це допоможе учням бути більш незалежними та адаптивними до викликів навчального середовищного довкілля.

Створення сприятливих умов удома: забезпечити доступ до стабільного інтернет-з'єднання, сучасних пристроїв і зручного робочого місця для навчання. Сім'ям слід підтримувати позитивне ставлення до використання цифрових технологій у навчанні.

Психологічна підтримка з боку сім'ї: родинам варто бути уважними до емоційного стану учня, мотивувати його до навчання через заохочення успіхів у використанні цифрових інструментів та підтримувати його в разі труднощів.

Перспективи вдосконалення цифрових платформ для підтримки адаптації наступні.

Розробка інклюзивних платформ: створення цифрових освітніх платформ, які враховують потреби учнів із різними видами обмежень. Зокрема,

необхідно розвивати платформи із вбудованими функціями доступності, такими як голосове введення тексту, великий шрифт, інтерактивні схеми та аудіоконтент.

Інтеграція елементів психологічної підтримки: впровадження у цифрові середовища функцій для моніторингу психологічного стану учнів. Наприклад, чат-боти для консультування або опитувальники для виявлення рівня стресу можуть допомогти вчасно надавати підтримку.

Гейміфікація навчання: застосування ігрових елементів у цифрових платформах, які можуть підвищити мотивацію учнів до навчання. Це можуть бути віртуальні нагороди, рівні складності або групові онлайн-змагання.

Співпраця з розробниками: залучення до створення цифрових платформ фахівців із психології, педагогіки та інформаційних технологій. Така міждисциплінарна співпраця сприятиме створенню ефективних рішень, які задовольняють потреби учнів із особливими потребами.

Моніторинг ефективності цифрових рішень: впровадження системи оцінювання впливу цифрових технологій на соціальну та психологічну адаптацію учнів. Це допоможе визначити найбільш ефективні інструменти та вдосконалювати існуючі рішення.

Висновки до розділу 3

Таким чином, провівши дослідження впливу цифрового середовища на соціально-психологічну адаптацію в технікумі учнів з особливими потребами, ми маємо всі підстави для підтвердження висунутої гіпотези про те, що цифрове середовище впливає на рівень соціально-психологічної адаптивності. У ході дослідження також виявили, що адаптація розглядається найбільш широко

і є динамічним процесом взаємодії особистості та середовища. Процес долученості людини в діяльність, інтерналізації індивідом соціальних, культурних, професійних відносин, що здійснюються в даній діяльності, та зміни самою особистістю навколишнього середовища. Адаптивність постає як сукупність адаптивних якостей індивіда у процесі адаптивного взаємодії. Поняття «адаптованість» є результатом адаптації, який показує ступінь залучення людини до нового соціального простору, рівня пристосування та самовідчуття, статусу в соціумі.

ВИСНОВКИ

1. Світ сучасного учня технікуму – це життєвий світ, де одночасно відбуваються і присутні глобалізація та ізоляціонізм, космополітизм і націоналізм, де зустрічаються і перетворюються на щось нове і не завжди фіксоване науковими поняттями ці потоки буття. Толерантність та множина (багатошарова) ідентичність, конструювання способу життя та посилення суб'єктності є продуктивними відповідями на виклики транзитивного та технологічного суспільства. Однак ця ж реальність створює і феноменологію ризиків та вразливості для учнів з особливими потребами. Те, що на епістемологічному рівні постає як реальність поліпарадигмальності та трансдисциплінарності, змішаних методів та методологій, у соціокультурному просторі виявляється життєвим середовищем із різноманітністю (нерідко суперечливих) цінностей та способів життя, що пропагують цифрові технології.

2. У той же час, цифрові технології сприяють покращенню адаптації учнів з особливими потребами. Вони надають можливість створення індивідуалізованих програм навчання, які враховують специфічні потреби кожного учня. Завдяки адаптивним інструментам учні з обмеженими можливостями можуть успішно освоювати навчальний матеріал у зручному темпі. Це дозволяє підвищити ефективність навчання та підтримати психологічну стабільність учнів. Інклюзивні цифрові платформи допомагають усунути бар'єри у навчанні. Використання таких платформ сприяє доступності освіти для всіх учнів, незалежно від фізичних обмежень чи психоемоційних труднощів. Цифрові технології забезпечують рівний доступ до знань для учнів із різними типами потреб. Це дозволяє знизити відчуття ізольованості та підтримати рівність у навчальному процесі.

3. Цифрові інструменти сприяють розвитку самостійності учнів. Використання онлайн-курсів, інтерактивних завдань та віртуальних

лабораторій сприяє розвитку навичок самостійного навчання. Це дозволяє учням з особливими потребами самостійно організовувати своє навчання, що позитивно впливає на їхню впевненість і психологічну адаптацію. Окрім того, це допомагає зберегти інтерес до навчального процесу та зменшує рівень стресу. Цифрові технології підтримують соціальну інтеграцію учнів з особливими потребами. Використання онлайн-комунікаційних платформ сприяє розвитку навичок спілкування та співпраці серед учнів. Соціалізація через цифрові інструменти дозволяє учням долати соціальну ізоляцію та активно взаємодіяти з однокласниками. Це важливий аспект у процесі адаптації учнів до колективу технікуму.

4. Цифрові технології забезпечують індивідуальний підхід до навчання. За допомогою адаптивних програм можна налаштовувати навчальний процес відповідно до рівня знань та здібностей кожного учня. Це особливо важливо для учнів з особливими потребами, оскільки їхні потреби в навчанні можуть значно відрізнятися від стандартних. Персоналізований підхід допомагає кожному учневі досягати найкращих результатів без перевантаження. Цифрові платформи знижують бар'єри для отримання освіти. Використання електронних ресурсів дозволяє учням з особливими потребами отримати доступ до матеріалів та завдань без необхідності фізично бути присутнім у класі. Це особливо важливо для учнів з фізичними обмеженнями або тяжкими психоемоційними станами. Цифрові інструменти дозволяють створити більш доступне та комфортне середовище для навчання.

5. Застосування цифрових технологій підвищує мотивацію учнів. Гейміфікація навчання через цифрові платформи допомагає підтримувати високий рівень мотивації серед учнів з особливими потребами. Вони можуть проходити навчальні етапи за допомогою ігор, досягати віртуальних нагород та підвищувати свою самооцінку. Це дозволяє зробити процес навчання більш цікавим та доступним для учнів, що покращує їхню соціальну та психологічну

адаптацію. Цифрові технології сприяють розвитку навичок самоорганізації. Застосування онлайн-завдань і платформ для самоперевірки дає учням можливість самостійно оцінювати свій прогрес і регулювати процес навчання. Це допомагає розвивати здатність до самоконтролю, що є важливим елементом психологічної адаптації. Такі навички допомагають учням адаптуватися до умов навчання в технікумі та забезпечують їхню успішну соціалізацію.

6. Цифрові інструменти знижують психологічне навантаження. Завдяки використанню інтерактивних матеріалів та онлайн-ресурсів учні з особливими потребами можуть навчатись у комфортному темпі, знижуючи рівень стресу. Це допомагає створити більш підтримувальне і розуміюче середовище для учнів. Зокрема, цифрові платформи дозволяють адаптувати навчання до індивідуальних потреб, що полегшує емоційне навантаження. Цифрові технології дають можливість ефективного моніторингу прогресу учнів. За допомогою спеціальних програм викладачі можуть отримувати аналітичні дані про успішність учнів та їхні потреби в навчанні. Це дозволяє здійснювати корекцію навчальних планів у реальному часі та надавати необхідну підтримку. Важливо, що така система моніторингу допомагає забезпечити інклюзивність навчального процесу та сприяє більш якісній адаптації учнів з особливими потребами в технікумі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Авраменко О.О. Соціалізація особистості як соціально-педагогічна проблема. *Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України*. 2013. №5. С. 23-27.
2. Акуліч М. Тролінг як феномен мережі Інтернет. *Соціологія: теорія, методи, маркетинг*. 2012. №3. С.175-185.
3. Андрієнко А.О. Інтернет-адикція як форма залежної поведінки. *Збірник матеріалів Всеукраїнської науково-практичної конференції*. Чернігів.: ЧДПСТП, 2008. С.288-292.
4. Асєєва Ю.О. Психологічні засади кіберадикцій в підлітковому та юнацькому віці: дис. ... д-ра психол. наук: 19.00.07. Одеса, 2021. 458 с.
5. Ахновська І.О. Теоретичні засади формування освітнього середовища в контексті економіки знань. *Економіка і організація управління*. 2018. № 4. С. 87-96.
6. Байд Л. Інвалідність та суспільство: навч. посібник. К. : 2011. 184 с.
7. Бебик В.М. Глобальне інформаційне суспільство: поняття, структура, комунікації. *Інформація і право*. 2011. №1 (1). С.41-49.
8. Бех І. Д. Виховання особистості. К.: Либідь, 2008. 838 с.
9. Боярин Л. В. Теоретичний аналіз вивчення проблеми соціальної адаптації у психологічній літературі. *Теоретичні і прикладні проблеми психології*. 2013. № 3. С. 54-60
10. Варіативність соціалізації особистості в умовах сучасного інформаційного суспільства: монографія / за ред. Н.М.Токаревої. К.: ТОВ НВП «Інтерсервіс», 2017. 220 с.
11. Великий тлумачний словник сучасної української мови / Уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. К. – Ірпінь: ВТФ «Перун», 2004, 1440 с.

12. Веретенко Т.Г., Снітко М.А. Компетентнісний підхід до діяльності підлітків у інтернет-мережі. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету*. 2010. Вип.84. С.35-39.
13. Демчук С. Соціальна адаптація слабочуючих школярів у процесі фізичного виховання як педагогічна проблема. *Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві*. 2013. № 3 (23). С. 24-27.
14. Деркаченко Я.А. Соціальні мережі як середовище для технологій маніпулятивного впливу. *Сучасний захист інформації*. №1. 2016. С. 51-59.
15. Дефектологічний словник: навчальний посібник / за ред. В.І. Бондаря, В. М. Синьова. К.: «МП Леся», 2011. 528 с.
16. Дікова-Фаворська О. М. Специфічні групи осіб з обмеженими можливостями здоров'я у фокусі соціології. Житомир : Полісся, 2009. 128 с.
17. Діти і соціум: особливості соціалізації дітей дошкільного та молодшого шкільного віку: [монографія] / А.М. Богуш, Л.О. Варяниця, Н. В. Гавриш та ін.; наук. ред. А.М. Богуш; за заг. ред. Н.В. Гавриш. Луганськ, 2006.
18. Камінська О.В. Аналіз емпіричного дослідження інтернет-залежності підлітків та юнаків. *Проблеми сучасної психології*. 2014. Вип. 24. С. 339-348.
19. Камінська О.В. Чинники розвитку інтернет-залежності. *Психологічні перспективи*. 2015. Випуск 25. С.65-75.
20. Кисла О. Ф. Корекційна педагогіка : навчальний посібник. К. : Кондор, 2015. 236 с.
21. Коломієць О.Г. Медіасоціалізація молоді в сучасному медіапросторі. *Information technologies in education*. 2018. №4 (37). С.64-67.
22. Коломоєць Т. Г. Формування системи спеціальної освіти для дітей з особливими потребами: соціологічний аспект. *Нова парадигма*. 2014. № 123.
23. Колупаєва А.А., Таранченко О.М. Інклюзивна освіта: від основ до практики : монографія. К.: ТОВ "АТОПОЛ", 2016. 152 с

24. Кравченко Т. В. Теоретико-методичні засади соціалізації дітей шкільного віку у взаємодії сім'ї і школи: "Теорія і методика виховання". Київ : Інститут проблем виховання Національної академії педагогічних наук України, 2010.

25. Кугуєнко Н. Ф. Світовий досвід інтегрування дітей з особливими освітніми потребами в загальноосвітні навчальні заклади / Джерело педагогічних інновацій – управління освіти. URL: [kominternovskiyruo.edu.kh.ua/Files/.../Джерело Силина 2013](http://kominternovskiyruo.edu.kh.ua/Files/.../Джерело%20Силина%202013)

26. Лазаренко О.А., Веретенко Т.Г. Формування безпечної поведінки в інтернет-мережі. Здобутки та досягнення прикладних та фундаментальних наук ХХІ століття (7 серпня 2020 рік, Черкаси, Україна). Черкаси: МЦНД, 2020. Том 2. С. 26-28.

27. Ленів З. П. Особливості діяльності ресурсного центру з інклюзивної освіти в класичному університеті. *Актуальні проблеми навчання та виховання людей в інтегрованому освітньому середовищі*. 2012. С. 50-52.

28. Максимова Н.Ю. Соціально-психологічний аспект адиктивної поведінки підлітків та молоді. К.: ВПЦ «Київський університет», 2000. 200 с.

29. Олексюк В. Психологічні особливості інтернет-залежності в підлітковому віці. *Проблеми гуманітарних наук*. Серія: Психологія. 2015. №37. С.200-212.

30. Основи інклюзивної освіти: навчально-методичний посібник /за заг. ред. Колупавої А. А. К.: «А.С.К.», 2012. 308 с.

31. Плахіна Т.С. Порівняння процесу соціалізації та адаптації звичайної дитини та дитини з інвалідністю: філософсько-антропологічний аспект. К., 2016. 167 с.

32. Посохова В.В. Огляд практик спілкування в мережі Інтернет. *Наукові студії із соціальної та політичної психології*. Вип. 31 (34). К.: 2012. С.93-102.

33. Сергеева Н.В. Особливості соціально-педагогічної профілактики адиктивної поведінки у шкільному середовищі. *Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді*: зб. наук. праць. К. 2007. Вип. 10. Кн. 2. С.142-149.
34. Синельникова Т.В. Психологічні особливості підлітків – активних користувачів соціальних мереж. *Наука і освіта*. 2014. №1. С.50-55.
35. Сім'я і дитина в умовах інклюзивної освіти: методичні поради батькам щодо сімейного супроводу навчання дітей з порушеннями функцій опорно-рухового апарату : навч.-метод. посіб. / за заг. наук. ред. А. Г. Шевцова. К.: Видавничий Дім «Слово», 2013.
36. Скрипник В. А. Особливості соціально-психологічної адаптації першокурсників з особливими потребами: дис.. канд. псих. наук: Вінниця, 2006. 170 с
37. Соціальна педагогіка: теорія і технології: підручник / за ред. І. Д. Звереві. К.: Центр навчальної літератури, 2006. 316 с.
38. Соціальна підтримка сім'ї та дитини у соціокультурному просторі громади: матеріали IV Всеукраїнської науково-практичної конференції (09 червня 2022 року, м. Суми). Суми: СумДПУ імені А. С.Макаренка, 2022. 326 с.
39. Соціальна робота: Короткий енциклопедичний словник. К.: ДЦССМ, 2002. 536 с.
40. Соціальна робота: технологічний аспект / За заг. ред. А.Й. Капської. К.: Центр навчальної літератури, 2004. 352 с.
41. Столбов Д. Особливості інтернет-діяльності сучасного підлітка. *Науковий вісник Мелітопольського державного педагогічного університету*. Серія «Педагогіка». 2014. № 1 (12). С. 227-233.
42. Церковний А. Аспекти формування інтернет-залежності. *Соціальна психологія*. 2014. (№5 (7)). С.149-154.

43. Шимко І. М. Соціалізація особистості молодшого школяра : навч. метод. посіб. Кривий Ріг : КПІ ДВНЗ «КНУ», 2013. 140 с.
44. Шимон Л. П. Розвиток критичного мислення учнів початкових класів. *Вісник Житомирського державного університету*. 2009. № 44. С. 164-167.
45. Шугайло Я.В. Інтернет-залежність та проблеми її профілактики серед дітей та підлітків. *Вісник Запорізького національного університету*. Педагогічні науки. Запоріжжя, 2015. №2 (25). С.17-24.